

ਖੁਲਾਸਾ ਖੁਤਬਾ ਜੁਮਆ 05.10.2018

ਵੱਲੋਂ : ਨਜ਼ਾਰਤ ਨਸ਼ਰੋ ਇਸ਼ਾਅਤ ਕਾਦੀਆਂ

ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲਲੱਹੁਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮਰਤਬਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਦਰੀ ਸਹਾਬਾ
ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਕਦਾਮਹ ਬਿਨ ਮਜ਼ਊਨ ਰਜ਼ੀ ਅਲੱਹ
ਅਨਹੁਮਾ ਦੇ ਸਦਗੁਣਾ ਦਾ ਇਮਾਨ ਵਧਾਉ ਤੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਵਰਨਣ

ਸਯੱਦਨਾ ਹਜ਼ਰਤ ਅਮੀਰੁਲ ਮੋਮਿਨੀਨ ਖਲੀਫ਼ਾਤੁਲ ਮਸੀਹ ਖਾਮਿਸ ਅਯੱਦਾਹੁਲੱਹ ਤਆਲਾ ਬਿ
ਨਸਰਿਹਿਲ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਦੇ ਜੁਮਏ ਦੇ ਖੁਤਬੇ ਦਾ ਸਾਰ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਨੇ
05 ਅਕਤੂਬਰ 2018 ਈ. ਨੂੰ ਮਸਜਿਦ ਬੈਤੁਲ ਫ਼ਤੂਹ ਮਾਰਡਨ ਲੰਦਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ

ਤਸੱਹੁਦ, ਤਉਜ਼ ਅਤੇ ਸੂਰਤ ਫ਼ਾਤਿਹਾ ਦੀ ਤਲਾਵਤ ਦੇ ਬਾਦ ਹਜ਼ੂਰ ਅਨਵਰ ਅਯੱਦਾਹੁਲੱਹ ਤਆਲਾ ਬਿ
ਨਸਰਿਹਿਲ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ : ਬੀਤੇ ਖੁਤਬੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਸਹਾਬਾ ਦੇ ਵਰਨਣ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ
ਮਸਊਦ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕੁਝ ਰਿਵਾਇਤਾਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਹੁਣ ਮੈਂ ਵਰਨਣ ਕਰਾਂਗਾ । ਹਜ਼ਰਤ
ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਬਾਰੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਹਾਬਾ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਰੱਬ ਨਾਲ
ਨੇੜਤਾ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਸਾਧਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਰਖਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਬੀ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਆਪਣੇ
ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਸਹਾਬਾ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਸਨ,
ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂਬਕਰ, ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ।
ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਕਿ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਫੜੋ।
ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਆਪ ਉਪੱਰ ਅਤੇ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਨੂੰ
ਵੀ ਇਕ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ ਆਂਹਜ਼ਰਤ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੇ ਵਜੂਦ ਨਾਲ । ਨਬੀ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ
ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਮੁਤੱਕੀ (ਸੰਜਮੀ) ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਇਬਾਦਤਗੁਜ਼ਾਰ ਇਨਸਾਨ
ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ । ਇਬਾਦਤ ਅਤੇ ਨਵਾਫ਼ਿਲ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਸਨੇਹ ਸੀ ਕਿ ਫ਼ਰਜ਼ ਨਮਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਤਹਜ਼ੁਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ
ਰਾਸ਼ਤ (ਸਵੇਰੇ ਇਕ ਪਹਿਰ ਲੰਘਣ ਦੇ ਬਾਦ) ਸਮੇਂ ਵੀ ਨਮਾਜ਼ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਰ
ਸੋਮਵਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਨਫ਼ਲੀ ਰੋਜ਼ਾ ਰਖਦੇ ਸਨ । ਆਪ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਤਹਜ਼ੁਦ ਆਦਿ ਦੀ
ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਅਨੁਭਵ ਹੋਣ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਫ਼ਲੀ ਰੋਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਘੱਟ ਪ੍ਰਬੰਧ
ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਇਕ ਵਾਰ ਰਸੂਲੇ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੇ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣ
ਲਈ ਕਿਹਾ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰੱਬ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕੀਤੀ ਇਸਦੇ ਬਾਦ ਕੇਵਲ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਲੋਕੋ ! ਅਲੱਹ ਸਾਡਾ

ਰੱਬ ਹੈ, ਕੁਰਆਨ ਸਾਡਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਹੈ, ਬੈਤੁਲੱਹ ਸਾਡਾ ਕਿਬਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਸਾਡੇ ਸਬੀ ਹਨ । ਇਸ'ਤੇ ਨਬੀ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਬਨੇ ਮਸਊਦ ਨੇ ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਉਮੱਤ ਲਈ ਉਹ ਪਸੰਦ ਹੈ ਜੋ ਇਬਨੇ ਮਸਊਦ ਨੇ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ । ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਜੱਦ ਕੂਫ਼ਾ ਚਲੇ ਗਈ ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਚਰਚਾ ਹੋਈ, ਇਹ ਉੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਰਹਿ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ, ਅਮੀਰੁਲ ਮੋਮਿਨੀਨ ! ਅਸੀਂ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਉੱਚੇ ਆਚਰਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਨਰਮੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸੰਗਤ ਤੇ ਸਭਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅਤਿਅੰਤ ਰੱਬ ਤਰਸੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ । ਇਸ'ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ, ਮੈਂ ਵੀ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਬਾਰੇ ਇਹੋ ਵਿਚਾਰ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਚੰਗੇ ਵਿਚਾਰ ਰਖਦਾ ਹਾਂ । ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਭਰਾ ਹਜ਼ਰਤ ਜੁਬੈਰ ਬਿਨ ਅਲਅਵਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਨਬੀ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਰਾਹੀਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਖ਼ੂਬੀ ਨਿਭਾਇਆ । ਉਹਨਾਂ'ਤੇ ਪੂਰੇ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਵਸੀਯੱਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਮੂਹ ਆਰਥਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹਜ਼ਰਤ ਜੁਬੈਰ ਬਿਨ ਅਲਅਵਾਮ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਜੁਬੈਰ ਦੇ ਜ਼ਿੱਮੇ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਪੱਕੇ ਤੇ ਅਮਲ ਯੋਗ ਹੋਣਗੇ । ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਦੀ ਰਸੂਲੇ ਕਰੀਮ ਦੀ ਅਗਿਆਕਾਰੀ ਬਾਰੇ ਹਜ਼ਰਤ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾਤੁਲ ਮਸੀਹ ਸਾਨੀ ਨੇ ਇਕ ਥਾਂ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹਦੀਸਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਘਟਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਇਕ ਵਾਰ ਰਸੂਲੇ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਦੀ ਸਭਾ ਵੱਲ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਆਪ ਅਜੇ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਸੂਲੇ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਬੈਠ ਜਾਓ । ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਨੇ ਰਸੂਲੇ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੀ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਤੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਬਹਿ ਗਏ ਅਤੇ ਬੈਠ ਬੈਠੇ ਜਿਵੇਂ ਬੱਚੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਘਿਸਟ ਘਿਸਟ ਕੇ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ । ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਜੋ ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਗਿਆਕਾਰੀ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਬਰਦਾਰੀ ਦੀ ਰੂਹ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਫ਼ਲ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਜੱਦ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹੋ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਮੂਰਖਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਰਸੂਲੇ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦਾ ਮਤਲਬ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਜੋ ਲੋਕ ਕੰਢਿਆਂ ਤੇ ਖੜੇ ਹਨ ਉਹ ਬਹਿ ਜਾਣ, ਪਰ ਆਪ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬਹਿ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਘਿਸਟਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ । ਆਪ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੱਦ ਮਸਜਿਦ ਪਹੁੰਚਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੈਠਦੇ, ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਸੀ । ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, ਹਾਂ, ਹੋ ਤਾਂ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਜੇਕਰ ਮਸਜਿਦ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਰਸੂਲੇ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦਾ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਮੇਰੇ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਨ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਕ ਗੱਲ ਅਜਿਹੀ ਅਵਸ਼ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਜਿਸ'ਤੇ ਮੈਂ ਅਮਲ ਨ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ । ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਸਲਿਹ ਮੌਊਦ ਰਜ਼ੀ ਅਲੱਹ ਅਨਹੁ ਹੋਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਦੀ ਘਟਨਾ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਉਸਮਾਨ ਰਜ਼ੀ ਅਲੱਹ ਅਨਹੁ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਿਲਾਲਫ਼ਤ ਦੇ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵਾਰ ਹੱਜ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਵਿੱਤਰ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਰਕਅਤਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ। ਰਸੂਲੇ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਜੱਦ ਹੱਜ ਲਈ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਦੋ ਰਕਅਤਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ ।

ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਨੂੰ ਦੋ ਰਕਅਤਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋਲ੍ਹਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਉਸਮਾਨ ਨੇ ਰਸੂਲੇ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੀ ਸੁਨੱਤ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਸੋ, ਹਜ਼ਰਤ ਉਸਮਾਨ ਦੇ ਕੋਲ ਲੋਕ ਆਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਚਾਰ ਰਕਅਤਾਂ ਕਿਉਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ? ਹਜ਼ਰਤ ਉਸਮਾਨ ਰਜ਼ੀ ਅਲੱਹੁ ਅਨਹੁ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਇਜਤਿਹਾਦ (ਵਿਚਾਰ) ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਲੋਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ ਦੂਰ ਦੂਰੋਂ ਆਉਣ ਲੱਗ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਇਸਲਾਮੀ ਤੌਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨੀ ਪਹਿਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ । ਹੁਣ ਉਹ ਕੇਵਲ ਸਾਡੇ ਕਰਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਰਥਾਤ ਪੁਰਾਣੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਆਪ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹੋ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ । ਇਹ ਲੋਕ ਕਿਉਂਕਿ ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਓਥੇ ਰਹਿਕੇ ਸਾਡੀਆਂ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹੋ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਹੱਜ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਮੈਂਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੋ ਰਕਅਤ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਦੇਖਿਆ, ਕਸਰ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਖਲੀਫ਼ਾ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੋ ਰਕਅਤ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਇਹੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਰਕਅਤ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਏ ਅਤੇ ਲੋਕ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਨ ਕਿ ਦੋ ਰਕਅਤ ਨਮਾਜ਼ ਸਫ਼ਰ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਹੈ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਮਤਿਭੇਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠੋਕਰ ਲੱਗੇ ਗੀ । ਸੋ, ਮੈਂ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਚਾਰ ਰਕਅਤ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਾ ਦਿਆਂ ਤਾਂ ਜੋ ਨਮਾਜ਼ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਰਕਅਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲੱਣ ਨ । ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ ਇਹ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲਈ ਚਾਰ ਰਕਅਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਿਆ । ਸੋ, ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਨੀ ਦਾ ਵਤਨ ਵੀ ਆਪਣਾ ਵਤਨ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂਨੂੰ ਪੂਰੀ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਉਸਮਾਨ ਰਜ਼ੀ ਅਲੱਹੁ ਅਨਹੁ ਨੇ ਚਾਰ ਰਕਅਤ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਣ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਧੋਖਾ ਨ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਠੋਕਰ ਨਾ ਖਾਣ । ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੂਖਮ ਸੀ ਅਤੇ ਜੱਦ ਸਹਾਬਾ ਨੇ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਅਧਿਕਤਰ ਲੋਕ ਸਮਝ ਗਏ ਅਤੇ ਕਈ ਨ ਸਮਝੇ ਪਰ ਚੁੱਪ ਰਹੇ । ਪਰ ਹੋਰਨਾ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਫ਼ਿਤਨਾ ਫ਼ਸਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰੋਲ੍ਹਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ । ਇਹ ਰੋਲ੍ਹਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਫ਼ਸਾਦੀ ਸਨ, ਕੁਝ ਲੋਕ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਕੋਲ ਵੀ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਕੀ ਹੋਇਆ । ਰਸੂਲੇ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਕੀ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸਮਾਨ ਨੇ ਅੱਜ ਕੀ ਕੀਤਾ । ਰਸੂਲੇ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਤਾਂ ਹੱਜ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਕੇ ਆਣਕੇ ਕੇਵਲ ਦੋ ਰਕਅਤਾਂ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹਜ਼ਰਤ ਉਸਮਾਨ ਨੇ ਚਾਰ ਰਕਅਤਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ । ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਖੋ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫ਼ਸਾਦ ਖੜਾ ਕਰੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਖਲੀਫ਼ਾ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦਾਨਾਈ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਕੋਈ ਦਾਨਾਈ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ । ਸੋ, ਫ਼ਸਾਦ ਨ ਕਰੋ । ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਚਾਰ ਹੀ ਰਕਅਤਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਨਮਾਜ਼ ਦੇ ਬਾਦ ਮੈਂ ਹੱਥ ਚੁਕ ਕੇ ਰੱਬ ਤੋਂ ਦੁਆ ਮੰਗ ਲਈ ਕਿ ਰਬਾ ਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਚਾਰ ਰਕਅਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੇਰੀਆਂ ਉਹੋ ਦੋ ਹੀ ਰਕਅਤਾਂ ਪਰਵਾਨ ਕਰੀਂ ਜੋ ਰਸੂਲੇ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੇ ਨਾਲ

ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਰਕਅਤਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਾਜ਼ ਨ ਸਮਝੀਂ । ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਸਲਿਹ ਮੌਊਦ ਰਜ਼ੀ ਅਲੱਹ ਅਨਹੁ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਰਕਅਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਤਾਂ ਲਈਆਂ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪੁੰਨ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜੋ ਮੁਹੱਮਦ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦੋ ਰਕਅਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ ਅਤੇ ਦੁਆ ਮੰਗੀ ਕਿ ਇਲਾਹੀ ਦੋ ਰਕਅਤਾਂ ਹੀ ਕੁਬੂਲ ਕਰਨਾ ਚਾਰ ਨ ਕੁਬੂਲ ਕਰਨਾ । ਫਿਰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਸਲਿਹ ਮੌਊਦ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਿਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ ਦੀ ਅਗਿਆਕਾਰੀ ਦਾ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀ ਉਮਦਾ ਉਧਾਰਣ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਉਸਮਾਨ ਨੇ ਕਿਸ ਕਾਰਣ ਦੋ ਦੀ ਥਾਂ ਚਾਰ ਰਕਅਤਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ ਦੀ ਅਗਿਆਕਾਰੀ ਕੀਤੀ । ਇਹੋ ਕਾਰਣ ਸੀ ਕਿ ਸਹਾਬਾ ਬਿਲਕੁਲ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਤੇ ਛਾ ਗਏ । ਇਕ ਵਾਰ ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਇਕ ਜੱਥੇ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਕਰਕੇ ਜੱਥੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਸ ਕਾਫ਼ਲੇ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਵੀ ਸਨ । ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਨੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜੱਥੇ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਥੋਂ ਆਏ ਹਨ । ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ 'ਫ਼ੱਜ਼ਿਲ ਅਮੀਕ' (فَجَّ الْعَبِيْق) ਅਰਥਾਤ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡਿਓ । ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 'ਬੈਤਿਲ ਅਤਤੀਕ' (بَيْتِ الْعَبِيْق) ਅਰਥਾਤ ਖ਼ਾਨਾ ਕਾਬੇ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ ਫਿਰ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਦੇਕੇ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਕੁਰਆਨ ਕਰੀਮ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਆਇਤ ਕਿਹੜੀ ਹੈ । ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, ਆਇਤੁਲ ਕੁਰਸੀ । ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੁਰਆਨ ਕਰੀਮ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ 'ਮੁਹਕਮ' (ਠੋਸ, ਆਦੇਸ਼ਕ) ਆਇਤ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 'ਇਨੱਲੱਹਾ ਯਾਮੁਰੁ ਬਿਲ ਅਦਲਿ ਵ ਇਹਸਾਨਿ ਵ ਈਤਾਇਜ਼ਿਲ ਕੁਰਬਾ' (إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالِإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ) ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੁਰਆਨ ਕਰੀਮ ਸਭ ਤੋਂ ਸੰਪੂਰਨ ਆਇਤ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ? ਇਸ 'ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ (فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۗ وَمَنْ يَعْمَلْ) ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ ਕੁਰਆਨ ਕਰੀਮ ਦੀ ਭੈਭੀਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਆਇਤ ਕਿਹੜੀ ਹੈ, ਇਸ 'ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ (لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ ۗ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ) (بِهِ) ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਫ਼ਾਰੂਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਕੁਰਆਨ ਕਰੀਮ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਆਇਤ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ? ਇਸ 'ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ (قُلْ يُعْبَادِي الَّذِينَ آمَنُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۗ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ) (الرَّحِيمُ) ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਰਜ਼ੀ ਅਲੱਹ ਅਨਹੁ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨ ਦੇ ਬਾਦ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸਊਦ ਹਨ । ਜੱਥੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰੱਬ ਦੀ ਸਹੁੰ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ । ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਕੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਆਪ ਫ਼ਿਕਾਹ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਭਾਰਪੂਰ ਹਨ । ਹਜ਼ਰਤ ਅਨਵਰ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ : ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਨੇ ਮਸਊਦ ਰਜ਼ੀ ਅਲੱਹ ਅਨਹੁ ਵੀਰਵਾਰ ਦੇ ਦਿਨ ਪਰਵਚਨ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਸ਼ਾਮ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਪਰਵਚਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਧਾਰਣਤਾ ਆਪ ਨਬੀ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ

ਵਸਲਮ ਦੀਆਂ ਹਦੀਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹਦੀਸ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹਦੀਸ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਦੇ ਜਜ਼ਬੇ, ਸ਼ੌਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਆਪ ਦੇ ਚੇਲੇ ਮਸਰੂਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਆਪਨੇ ਸਾਨੂੰ ਨਬੀ ਕਰੀਮ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਦੀ ਇਕ ਹਦੀਸ ਸੁਣਾਈ ਅਤੇ ਜੱਦ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ (سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ) ਕਿ ਮੈਂ ਰੱਬ ਦੇ ਰਸੂਲ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਮਾਰੇ ਖੌਫ਼ ਤੇ ਭੈਅ ਦੇ ਆਪਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਇਕ ਕਪਕਪੀ ਜਿਹੀ ਛਾ ਗਈ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਪਦੇ ਵਸਤਰ ਵੀ ਹਿਲਦੇ ਅਨੁਭਵ ਹੋਣ ਲੱਗੇ । ਆਪ ਦਾ ਰੱਬ ਦੇ ਡਰ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਸੀ ਕਿ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਰਨ ਮਗਰੋਂ ਉਠਾਇਆ ਨ ਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ ਬੱਚ ਜਾਵਾਂ । ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਮਸੂਦ ਬਿਮਾਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਡਰ ਗਏ । ਅਸੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਬਿਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਐਨ੍ਹਾ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਇਸ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਨ । ਫ਼ਾਮਉਣ ਲੱਗੇ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਮੈਂਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਆਣ ਲੱਗੀ ਹੈ ਮੈਂ ਅਜੇ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਆਖ਼ਰਤ ਦੀ ਜਾਤਰਾ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹਾਂ । ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੱਦ ਮੈਂ ਮਰਾਂ ਤਾਂ ਉਠਾਇਆ ਨ ਜਾਵਾਂ । ਆਪ ਨੇ ਵਸੀਯਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਦਾ ਕਫ਼ਨ ਸਾਦਾ ਚਾਦਰਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵਫ਼ਾਤ ਦੇ ਬਾਦ ਹਜ਼ਰਤ ਉਸਮਾਨ ਬਿਨ ਮਜ਼ੂਨ ਦੀ ਕਬਰ ਦੇ ਨਾਲ ਦਫ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ । ਹਜ਼ਰਤ ਉਸਮਾਨ ਨੇ ਆਪਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਜਨਾਜ਼ਾਹ ਪੜ੍ਹਈ ਅਤੇ ਆਪ ਦੀ ਦਫ਼ਨਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਜਨੱਤੁਲ ਬਕੀ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ।

ਦੂਜੇ ਜਿਸ ਸਹਾਬੀ ਦਾ ਅੱਜ ਮੈਂ ਵਰਨਣ ਕਰਾਂਗਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਹਜ਼ਰਤ ਕਦਾਮਹ ਬਿਨ ਮਜ਼ੂਨ ਹੈ । ਹਜ਼ਰਤ ਕਦਾਮਹ ਬਿਨ ਮਜ਼ੂਨ ਹਜ਼ਰਤ ਉਸਮਾਨ ਬਿਨ ਮਜ਼ੂਨ ਦੇ ਭਰਾ ਹਨ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਦੀ ਭੈਣ ਹਜ਼ਰਤ ਸਫ਼ੀਆ ਆਪਦੇ ਨਿਕਾਹ ਵਿੱਚ ਸਨ । ਇਸਲਾਮ ਕੁਬੂਲ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਉਨ੍ਹੀ (19) ਸਾਲ ਸੀ ਸੰਭਵਤਾ ਭਰਪੂਰ ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਕੁਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮਦੀਨੇ ਹਿਜਰਤ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨਤਾ ਖਾਲੀ ਛੱਡਕੇ ਮਦੀਨੇ ਚਲਾ ਗਿਆ । ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲੱਹ ਬਿਨ ਸਲਮਾ ਅਜਲਾਨੀ ਨੇ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਹਿਮਾਨ ਬਣਾਇਆ । ਆਂਹਜ਼ੂਰ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਜੱਦ ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਹਿਜਰਤ ਕਰਕੇ ਮਦੀਨੇ ਆਏ ਤਾਂ ਆਪਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਕਦਾਮਹ ਅਤੇ ਉਹਨਾ ਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਭੌਂਦੇ ਦੀ ਕਿੱਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ । ਹਜ਼ਰਤ ਕਦਾਮਹ ਅਰੰਭਕ ਇਮਾਨ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ । ਏਹਾਂ ਹਿਜਰਤਾਂ ਅਰਥਾਤ ਹਬਸ਼ੇ ਅਤੇ ਮਦੀਨੇ ਵੱਲ ਹਿਜਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ । ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਦਰ ਤੇ ਉਹਦ ਦੀ ਜੰਗ ਸਣੇ ਸਾਰੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੱਮਦ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ । ਹਜ਼ਰਤ ਕਦਾਮਹ ਦੇ 36 ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ 68 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵਫ਼ਾਤ ਪਾਈ । ਅਲੱਹ ਤਆਲਾ ਇਹ ਦੀਨ (ਧਰਮ) ਦਾ ਬੋਧ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੇ ਹਕੀਕੀ ਨਮੂਨੇ ਅਤੇ ਰਸੂਲੁਲੱਹ ਸਲਲੱਹੁ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲਮ ਨਾਲ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਉਤੱਮ ਮਿਆਰ, ਇਹਨਾਂ ਸਹਾਬਾ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਉੱਪਰ ਚਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ, ਅਪਨਾਉਣ ਅਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਤੌਫ਼ੀਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ ਅਤੇ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਫ਼ਸਾਦਾਂ ਦਾ ਭਾਗ ਬਣਨ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖੇ ।

ਨਮਾਜ਼ ਦੇ ਬਾਦ ਦੇ ਨਮਾਜ਼ ਜਨਾਜ਼ਾਹ ਗ਼ੈਬ ਪੜ੍ਹਾਵਾਂਗਾ । ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਕਰਮਾ ਅਮਤੁਲ ਹਫ਼ੀਜ਼ ਭੱਟੀ ਸਾਹਿਬਾ ਸੁਪਤੱਨੀ ਮਹਮੂਦ ਭੱਟੀ ਸਾਹਿਬਾ ਕਰਾਰੀ ਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਦਰ ਲਜਨਾ ਕਰਾਰੀ ਰਹੀ ਹਨ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ

ਸਮਾਂ । 27 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ 93 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾ ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ ਹੋਈ । (انا لله وانا اليه راجعون) ਇਹਨਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਡਾਕਟਰ ਗੁਲਾਮ ਅਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹਨਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਹਜ਼ਰਤ ਮਸੀਹ ਮੌਊਦ ਅਲੈਹਿ ਸਲਾਮ ਦੇ ਸਹਾਬਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ । 1936 ਈ ਤੋਂ ਕਾਦੀਆਂ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਰਹੀਂ । 1948 ਈ. ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਦੇ ਬਾਦ ਕਰਾਚੀ ਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਜਨਾ ਇਮਾਉਲੱਹ ਕਰਾਚੀ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਦਾ ਕੰਮ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ। 1972 ਈ. ਵਿੱਚ ਸਿੰਧ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਐਮ.ਏ. ਅਰਬੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ । ਤਹਿਰੀਕੇ ਜਦੀਦ ਦੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਮੁਜਾਹਿਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ । ਅਲੱਹ ਤਆਲਾ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਰਹਿਮ ਨਾ ਵਰਤਾਉ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾ ਦੇ ਦਰਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦ ਕਰੇ, ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਪਦਚਿੰਨ੍ਹਾ ਉੱਪਰ ਚਲਣ ਦੀ ਤੌਫ਼ੀਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ ।

ਦੂਜਾ ਨਮਾਜ਼ ਜਨਾਜ਼ਾਹ ਹੈ ਅਦਨਾਨ ਵੈਨਨ ਬਰੂਕ ਸਾਹਬ ਜੋ ਬੈਲਜੀਯਮ ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਾਮਲੇ ਸਨ । 29 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਵਫ਼ਾਤ ਪਾ ਗਏ । (انا لله وانا اليه راجعون) ਇਹਨਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਰਿਜ਼ਵਾਨ ਵੈਨਨ ਬਰੂਕ ਸਾਹਬ ਬੈਲਜੀਯਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬਲੀਜ ਅਹਮਦੀ ਸਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਨੇ ਸੱਠ ਦੀ ਦਹਾਈ ਵਿੱਚ ਬੈਅਤ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਅਦਨਾਨ ਸਾਹਬ ਨੇ ਆਪ ਖੋਜ ਕਰਕੇ 1994 ਈ. ਵਿੱਚ ਬੈਅਤ ਕੀਤੀ । 1998 ਈ. ਵਿੱਚ ਇਕ ਵਾਰ ਬੈਲਜੀਯਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਭਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਹਜ਼ਰਤ ਖਲੀਫ਼ਾਤੁਲ ਮਸੀਹ ਰਾਬੇ ਨੇ ਇਹਨਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਟ੍ਰਾਂਸਲੇਟਰ ਹੈ ਜੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਫ਼੍ਰਾਂਸੀਸੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਡੱਚ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਅਦਨਾਨ ਸਾਹਬ ਦੀ ਮਾਤਾ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਅਦਨਾਨ ਵੀ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਦਚਿੰਨ੍ਹਾ ਉੱਪਰ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਸੀ । ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਪਾਬੰਦ ਜਮਾਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ ਨਾਲ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਜੁਮਏ ਦਾ ਖ਼ੁਤਬਾ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਬਕਾਇਦਗੀ ਨਾਲ ਆਪ ਵੀ ਸੁਣਦਾ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣਵਾਉਂਦਾ ਸੀ । ਆਪ ਜਮਾਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ । ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ ਨਾਲ ਡੂੰਘਾਂ ਸੰਬੰਧ ਸੀ । ਅਲੱਹ ਤਆਲਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਜੇ ਬੁਲੰਦ ਕਰੇ, ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਰਹਿਮ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਕਰੇ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਜਾਨਿਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਚਲਾ ਜਾਏ । ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾ ਦੀ ਪਤਨੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਇਕ ਪੁੱਤਰੀ ਹਨ । ਅਲੱਹ ਤਆਲਾ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੀਨ ਉੱਪਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਇਮਾਨ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਂਪਿਆਂ ਦੇ ਪਦਚਿੰਨ੍ਹਾ ਉੱਪਰ ਚਲਣ ਦੀ ਤੌਫ਼ੀਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ ।

Khulasa Khutba Jumma 05.10.2018

Delivered By : Hadhrat Khalifatul Masih Vth (atba)

Summarized by : Majlis Ansarullah Bharat

Tarnslated by : Shamshad Ahmad Eden, from Punjabi Desk

From : Nazarat Nashr-o-Isha'at Qadian-143516, Distt. Gurdaspur, Punjab (INDIA)

Toll Free Shoba Noorul Islam-1800-3010-2131